

УДК 378.147.015.31–026.12

Ольга Біляковська

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ У КЛАСИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

У статті розглядається проблема використання інтерактивної технології навчання у педагогічній підготовці студентів класичного університету. Акцентується увага на інтерактивних методах навчання, за допомогою яких розвивається творча активність, критичне мислення, комунікаційні вміння майбутніх педагогів.

Ключові слова: педагогічні технології, інноваційні педагогічні технології, технології інтерактивного навчання, інтерактивні методи навчання.

Сучасні світові тенденції в освітньому просторі, економіці, процеси глобалізації обумовлюють зміни та нові вимоги до професійної підготовки майбутніх фахівців. Нагальною є потреба створення умов для підготовки фахівців-професіоналів, орієнтованих на виконання соціального замовлення суспільства, конкурентноспроможних на міжнародному ринку праці, здатних до професійного саморозвитку та самовдосконалення. Перехід від знанневої парадигми освіти до компетентнісної вимагає застосування інноваційних технологій у навчальному процесі ВНЗ.

Термін «технологія» (від. грец. *techné* – мистецтво, майстерність, вміння і *logos* – слово, учіння) означає майстерне, тобто ефективне навчання. Стосовно освіти цей термін з'явився наприкінці 40-х років ХХ ст. (Г. Елінгтон, Ф. Персіваль, США) у зв'язку з виникненням необхідності наукового обґрунтування закономірностей пошуку оптимальної сукупності методів і засобів організації навчально-виховного процесу. Поняття технології у педагогічних дослідженнях має різні визначення. Н. Кузьміна визначає технологію як системне планування, організацію й оцінку процесу навчання відповідно до поставлених цілей, застосування людських і технологічних ресурсів для того, щоб підвищити ефективність навчання [1, с. 10–12].

Різноманітні аспекти проблеми використання інноваційних технологій в освіті були висвітлені у наукових працях І. Бега, Л. Даниленка, І. Дичківської, М. Кларіна, О. Пехоти, А. Прігожина, А. Хуторського, зокрема теоретико-методичні засади інтерактивної технології навчання, ефективність її впливу та формування особистості ґрунтовно досліджено у працях Н. Богомолової, М. Кларіна, О. Пометун, Л. Пироженко, О. Савченко, О. Ярошенко та ін.

Зазначимо, що у наукових дослідженнях по-різному визначено суть терміну «педагогічна технологія», відсутній системний аналіз педагогічної технології як об'єкта проектування, її параметрів, критеріїв інноваційності, а також самого процесу педагогічних технологій.

Одним з перших, хто ввів у науковий та практичний обіг термін «педагогічна технологія» був В. Беспалько. Він визначив дане поняття як «проект визначеної педагогічної системи, яку реалізують на практиці» [2, с. 5]. М. Чошанов визначає такі основні ознаки педагогічної технології: «діагностичне цілепокладання і результативність, алгоритмізованість і проєктованість, цілісність і керованість, коригованість, застосування різноманітних засобів наочності» [3, с. 10]. На думку В. Монахова, «педагогічну технологію характеризують два принципові моменти: гарантія кінцевого результату і проектування майбутнього навчального процесу... Педагогічна технологія – набір процедур, які поновлюють професійну діяльність учителя і гарантують кінцевий запланований результат» [4, с. 27]. Т. Назарова вважає, що «педагогічна технологія – область знань, яка включає методи, засоби навчання і теорію їх використання для досягнення цілей навчання» [5, с. 26]. У педагогічних дослідженнях поряд із поняттям «педагогічна технологія» вживається дещо вужчі поняття «навчальна технологія», «технологія навчання». Так, М. Кларін вкладає у поняття «технологія навчання» такий зміст: «Технологія навчання – це певний порядок, логічність і послідовність викладу змісту навчання відповідно до поставленої мети, це певною мірою алгоритмізація спільної діяльності вчителя й учнів у процесі навчання, узгодженість їхніх дій і взаємовідносин» [6, с. 215].

«Технологія не допускає варіативності, її головне призначення – отримати гарантований результат... З технології не викинеш частину, там не може й не повинно бути зайвого. Якщо праця легко перебудовується, а прийоми взаємо замінюються, то це ознака не технологічності», – зазначають І. Підласий та А. Підласий [7, с. 4].

Таким чином аналізуючи різні дефініції поняття технологічності у дидактиці, можна виділити такі його основні ознаки: «постановка конкретних цілей, планування й організація їх виконання; використання систем раціональних способів у досягненні поставлених цілей навчання; система науково обґрунтованих дій активних учасників процесу навчання; взаємодія і цілісність трьох компонентів: організаційної форми, дидактичного процесу і кваліфікації педагога; проектування навчального процесу і гарантований кінцевий результат; педагогічна система, яка підвищує ефективність навчання через використання відповідних засобів; системний метод організації процесу навчання і засвоєння знань через взаємодію технічних і людських ресурсів; алгоритмізація спільної діяльності педагогів і суб'єктів учіння» [8, с. 60].

Мета статті полягає в обґрунтуванні необхідності та доцільності

використання інтерактивних технологій навчання у педагогічній підготовці студентів класичного університету.

Останнім часом широко увійшов у вжиток термін «інноваційні педагогічні технології». Зокрема, І. Дичківська зазначає, що інноваційна педагогічна технологія – «цілеспрямоване впровадження в практику оригінальних, новаторських способів, що охоплюють ціннісний навчально-виховний процес від визначення його мети до очікуваних результатів» [9, с. 338]. На думку Л. Даниленка, інноваційна педагогічна технологія – це «якісно нова сукупність форм, методів і засобів навчання, виховання й управління, яка привносить суттєві зміни до результату освітнього процесу і розглядається як багатокомпонентна модель – така, що включає в себе: навчальну, виховну та управлінську інноваційні технології [10, с. 20]. До інноваційних освітніх технологій вчений відносить такий набір операційних дій педагога, у результаті яких суттєво зростає мотивація до навчання у суб'єктів навчального процесу.

Методологічна парадигма застосування інноваційних технологій у навчальному процесі ВНЗ передбачає активне використання інтерактивних форм і методів свідомого включення особистості у процес навчання, створення творчої атмосфери в період навчально-пізнавальної діяльності.

Студенти класичних університетів суттєво програють у педагогічній підготовці своїм колегам із педагогічних вишів. Саме тому, вважаємо за доцільне активно впроваджувати інтерактивні методи навчання при вивченні психолого-педагогічних дисциплін. Згідно з визначенням О. Пометун, інтерактивне навчання – це «співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і учень і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, вміють і здійснюють. Воно ефективно сприяє формуванню навичок і вмінь, виробленню цінностей, створенню атмосфери співробітництва» [11, с. 9]. Водночас О. Вербицький зазначає, що інтерактивні методи навчання являють собою перехід від переважно регламентованих, алгоритмізованих програмових форм і методів організації дидактичного процесу до розвивальних, проблемних, дослідницьких, пошукових, які сприяють формуванню пізнавальних мотивів та інтересів [12, с. 36].

Зауважимо, що в умовах інтерактивного навчання, шляхом активної взаємодії студентів, створюється атмосфера співпраці, забезпечується проблемність та активність навчально-пізнавальної діяльності студентів, відбувається співнавчання, взаємонавчання, індивідуалізація, досліджуються проблеми та явища, формується культура наукового пошуку, підвищується мотивація. Все це є важливим для студентів педагогічних спеціальностей, які у майбутньому самі будуть організовувати навчально-виховний процес на засадах інноваційності.

Позаяк науковці, педагоги пропонують велике різноманіття

інтерактивних методів і, аби не перетворити використання таких методик на гарну та пусту справу, викладачеві необхідно ретельно готуватись до заняття, чітко визначити мету та цілі з урахуванням характеру конкретної групи, можливостей для ефективної взаємодії, готовності до рефлексії.

Оскільки у навчальному процесі суттєве місце посідають лекції, вважаємо за доцільне застосовувати такі види лекцій: лекція-бесіда, лекція-дискусія, проблемна лекція, лекція-аналіз, лекція-консультація. Так, *лекція-бесіда* є найбільш поширеною і простою формою активного залучення студентів до процесу навчання за допомогою постановки низки задалегідь підготовлених запитань інформаційного характеру. За умов такої організації лекційного заняття визначається рівень поінформованості студентів з матеріалом лекції, готовності до сприйняття нового матеріалу, відбувається актуалізація необхідних для розуміння знань. Ефективним інтерактивним методом, який використовується під час такої лекції є метод «логічний ланцюжок». У ході діалогу студенти виявляють своє розуміння певних понять, встановлюють логічні взаємозв'язки між новими і вивченими раніше поняттями, розширюють свої знання, отримавши нову інформацію. Використання *проблемних лекцій* буде доцільним тоді, коли студенти мають ґрунтовні знання з попередніх тем. На таких лекціях використовуються проблемні запитання, демонстрації, евристична бесіда, мисленнєвий проблемний експеримент. *Лекція-дискусія* передбачає активний обмін думками у проміжках між логічними частинами лекційного заняття. Зауважимо, що лекції-дискусії, необхідно доповнювати системою проблемних семінарів, ділових ігор, самостійної роботи. Під час *лекції-аналізу* розглядається конкретна ситуація, що передбачає використання дискусійної діалогічної взаємодії, водночас предметом обговорення є не окреме питання, а певні ситуації. Зауважимо, що створення проблемної ситуації на основі фактів із реального життя є особливістю навчання за допомогою аналізу конкретних ситуацій. *Лекція-консультація* загалом побудована на роз'ясненні найбільш складних або важливих запитань курсу (теми), які безпосередньо ставлять студенти лекторові, окрім того, можливий вільний обмін думками.

Досвід викладання курсу «Педагогіка» свідчить, що у студентів найкраще розвивається активна творчість, критичне мислення під час практично-семінарських занять на яких застосовуються інтерактивні методи навчання.

З огляду на це, доцільно розглянути деякі типи практично-семінарських занять із використанням інтерактивних методів навчання. Так, на практичному *занятті-конференції* студенти «перевтілюються» у дослідників з конкретної проблеми, що задалегідь зазначена у планах до заняття (здебільшого 5–6 питань). Студенти розподіляються на дослідників-доповідачів (4–5 осіб), опонентів (4–5 осіб), учасників

конференції – більшість студентів. Обирається керівник секції та секретар. Залежно від мети заняття, викладач може бути ментором, модератором або координатором-спостерігачем. Головне завдання – підготувати студентів до участі у конференціях різного рівня, тому, наприклад, питання до практично-семінарського заняття можуть бути доповідями науковців з різних країн світу. На практичних заняттях такого типу використовуються рольові ігри. Підсумовуючи, проводимо колективне оцінювання виступів учасників.

Практичне заняття за методом «акваріум» передбачає вибір 6–7 студентів, які мають високий рівень підготовки з даної дисципліни. Такі студенти виконують навчальне завдання за столом, який знаходиться у центрі аудиторії. Водночас інші студенти, які сидять по периметру, спостерігають за роботою своїх колег і при потребі висловлюють свої зауваження та пропозиції.

Досить цікавим для студентів є метод «спільний проект». Студентів розподіляють на групи, кожна з яких всебічно висвітлює заздалегідь дане завдання. Окремо обирається група експертів. По завершенні роботи кожна група складає звіт про виконану роботу й записує його. З поданих студентами звітів складається спільний проект, який рецензується та доповнюється групою експертів.

Узагальнюючи вищесказане, зазначимо, що використання інтерактивних методик у навчальному процесі ВНЗ, зокрема під час вивчення психолого-педагогічних дисциплін, створює умови для розвитку комунікаційних умінь студентів, навичок роботи в парах і групах, вмінь аргументувати і дискутувати, сприяє підвищеній мотивації навчання студентів, дає змогу викладачам у своїй педагогічній діяльності домагатись гарантованих і запланованих результатів навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кузьмина Н. В. Методы системного педагогического исследования : учебное пособие / Н. В. Кузьмина. – Л. : ЛГУ, 1980. – 123 с.
2. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии / В. П. Беспалько. – М. : Просвещение, 1989. – 192 с.
3. Чошанов М. Что такое педагогическая технология? / М. Чошанов // Школьные технологии. – 1996. – № 3. – С. 10.
4. Монахов В. М. Аксиоматический подход к проектированию педагогической технологии / В. М. Монахов // Педагогика. – 1996. – № 6. – С. 26–31.
5. Назарова Т. С. Педагогические технологии: новый этап эволюции / Т. С. Назарова // Педагогика. – 1997. – № 3. – С. 20–27.
6. Кларин М. В. Педагогическая технология в учебном процессе: Анализ зарубежного опыта / М. В. Кларин. – М. : Знание, 1989. – 75 с.

7. Підласий І. Педагогічні інновації / І. Підласий, А. Підласий // Рідна школа. – 1998. – № 12. – С. 3–17.
8. Сікорський П. І. Технологізація навчання і проблеми засвоєння знань / П. І. Сікорський // Діалог культур: Україна у світовому контексті. – Вип. 8 : зб. наук. пр. – Львів : Сполом, 2002. – С. 57–69.
9. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навчальний посібник / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 351 с.
10. Оцінювання та вибір педагогічних інновацій: теоретико-прикладний аспект : наук.-метод. посіб. ; за ред. Л. Даниленка. – К. : Логос, 2001. – 185 с.
11. Пометун О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. / О. Пометун, Л. Пироженко. – К. : А.С.К., 2004. – 192 с.
12. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: комплексный подход. / А. А. Вербицкий. – М. : Высшая школа, 1991. – 207 с.